

ДЕПАРТАМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО
ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Потреби внутрішньо переміщених осіб Аналітичний огляд за результатами оцінки 2024 р.

Зміст

Вступ	3
Методологія оцінки	4
Результати оцінки	5
1. Основні характеристики об'єкту оцінки	5
2. Рівень задоволення базових потреб ВПО	6
3. Оцінка матеріального становища	8
4. Інтеграція до місцевої громади: проблеми і подальші плани	11
4.1. Плани щодо переїзду	11
4.2. Ставлення місцевої громади до ВПО	11
4.3. Участь у житті громади	12
4.4. Оцінка діяльності місцевої влади	13
4.5. Джерела інформації	13
4.6. Зайнятість і пошуки роботи	14
4.7. Потреби у допомозі з житлом	16
Висновки	18
Анкета з оцінки потреб ВПО	Ошибка! Закладка не определена.

Вступ

Кожен день війни приносить загибель українських громадян та нові руйнування житла, інфраструктури, підприємств на тимчасово окупованих територіях та у прифронтових районах. Чималі території України стали, на жаль, вкрай небезпечні для подальшого перебування наших людей. Суттєво скорочуються можливості мешканців північних, східних і південних областей для роботи, освіти, доступу до медицини і соціальних послуг тощо. Через зазначені причини всі роки війни продовжується внутрішнє переміщення громадян у більш безпечні регіони. Одним із них є Київська область. У 2024 році тут фактично перебували, за оцінками МОМ, 305 000 ВПО¹.

Облаштування на новому місці проживання як для ВПО, так і органів місцевої влади є суттєвим викликом. Адже ідеться про забезпечення прав і основоположних свобод громадян, постраждалих від війни. Це не можливо без забезпечення їх доступу до адміністративних, соціальних, культурних, освітніх та інших послуг у приймаючих громадах. Це не можливо і без активної участі переселенців у житті громад за новим місцем проживання. Для аналізу перебігу соціальної інтеграції ВПО та розробки оперативної та результативної відповіді з боку приймаючих громад важливо мати об'єктивні та системні дані. Їх можна отримати шляхом запровадження моніторингу забезпечення потреб ВПО, про що ідеться у Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення до 2025 року.

Дане дослідження проведено Київською обласною державною адміністрацією відповідно до Наказу Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України «Про затвердження методичних рекомендацій щодо проведення оцінювання потреб внутрішньо переміщених осіб на місцевому рівні громади» №288 від 13.09.2024 р.

Дослідження розглядається як базове у запровадженні моніторингу задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб, які проживають у Київській області, та аналіз ситуації щодо перебігу інтеграції ВПО у місцеві громади, оцінка ефективності зусиль місцевої влади і НУО щодо вирішення проблем переселенців, подолання бар'єрів у доступі до основних послуг тощо.

Систематизацію, узагальнення та аналіз зібраних соціологічних даних проведено Аналітичним центром «Соціоконсалтинг» за підтримки Ради з питань внутрішньо переміщених осіб при Київській обласній державній адміністрації.

¹Звіт про внутрішнє переміщення населення України. Опитування загального населення. Раунд 18 Жовтень 2024 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-naselennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-0>

Методологія оцінки

Метою дослідження є оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб, які у 2024 році проживали у Київській області.

Реалізація зазначеної мети передбачала аналіз громадської думки ВПО стосовно:

- рівня задоволеності їх потреб в основних життєво важливих сферах, включаючи добробут, житло, доступ до основних медичних, соціальних і адміністративних послуг, освітніх закладів тощо;
- планів щодо подальшого перебування у територіальних громадах регіону та міграційних намірів;
- залученості ВПО до життєдіяльності громад;
- роботи місцевої влади щодо вирішення проблем ВПО;
- особливостей інформаційного простору ВПО;
- рівня трудової зайнятості;
- ставлення до ВПО з боку представників місцевої громади;
- бажаних моделей сприяння у вирішенні житлового питання.

Об'єкт дослідження - внутрішньо переміщені особи, які проживали у Київській області в 2024 році.

Метод дослідження – опитування громадської думки ВПО.

Метод опитування – структуровані інтерв'ю з ВПО або самозаповнення ними анкет.

Інструментарій дослідження – анкета, яку підготовлено на основі Зразку анкети для оцінки потреб внутрішньо переміщених осіб, що є Додатком 1 до Методичних рекомендацій щодо проведення оцінювання потреб внутрішньо переміщених осіб на місцевому рівні громади. Зазначені рекомендації затверджено Наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України №288 від 13.09.2024 р.

Вибіркова сукупність – представницька для ВПО віком від 18 років і старше, які на момент дослідження проживали у Київській області, зокрема у Гостомельській, Ірпінській, Борщагівській громадах Бучанського району; Великодимерській, Броварській громадах Броварського району; Кожанській, Боярській, Бицівській громадах Фастівського району. Всього взяли участь у опитуванні 324 респонденти.

Опитування проводилось у жовтні – листопаді 2024 року.

Обмеження дослідження

Реалізована вибірка сукупність не є репрезентативною. Проте вона має достатній обсяг, у ній достатньо представлено міське та сільське населення 8 громад, різні за статтю і віком групи переселенців. Це дозволяє розглядати отримані дані як досить надійні для відображення думки об'єкту дослідження. Під час дослідження не застосовувались якісні соціологічні методи, тому низка виявлених проблем і висновків потребують подальшого більш глибокого аналізу. Водночас висновки щодо задоволення потреб ВПО є досить точними і корисними уже зараз для розробки планів допомоги на 2025 рік.

Результати оцінки

1. Основні характеристики об'єкту оцінки

У дослідженні вивчалась думка дорослих внутрішньо переміщених осіб, які на момент опитування проживали у Київській області. В опитуванні взяли участь представники різних вікових груп. Відносно більшою є частка громадян передпенсійного та пенсійного віку (46%), у т.ч. 56 – 65 років – 23%, 65 років і старші – 23%. Опитані середнього віку (36-55 років) становлять 33%, молодь (18-35 років) – 22%. Дві третини вибірки склали жінки і дівчата – 67%, решта (33%) – чоловіки та юнаки. Виявлені демографічні пропорції простежуються й в інших дослідженнях ВПО, зокрема Звіті про внутрішнє переміщення населення в Україні².

Переважає більшість опитаних має професійно-технічну (35%) або вищу (30%) освіту. Базову середню здобули на момент опитування 15%, повну загальну – 9%. Вагомою є частка респондентів, які на сьогодні мали незавершену вищу або фахову передвищу освіту (9%). Кілька осіб (2%) мають лише початкову освіту.

Більшість респондентів (60%) не мають неповнолітніх дітей. У родин з дітьми частіше виховується лише одна дитина (19% від усіх опитаних), дві – 14%, три дитини і більше – 5%. У цілому такий розподіл відповідає демографічному складу опитаних. Адже існують суттєві розбіжності у складі родин у різних вікових групах. Більше всього мають неповнолітніх дітей респонденти у віці 36-55 років (68%). Серед молодих респондентів частка респондентів, які виховують дітей, становить близько 60%, серед опитаних віком старше 55 років таких – 8%. Майже половина жінок (48%) мають неповнолітніх дітей. Серед опитаних чоловіків таких лише 24%.

Табл. 1. Наявність неповнолітніх дітей, за віком респондентів, %

<i>Наявність дітей</i>	<i>18 – 35 років, N= 70</i>	<i>36 – 55 років, N= 105</i>	<i>56 років і старіше, N= 147</i>
Так, одна дитина	25	40	2
Так, дві дитини	22	23	4
Так, три дитини і більше	11	5	2
Ні	41	31	88
Відмова відповідати	1	1	4

Більшість респондентів стали внутрішньо переміщеними особами з початком повномасштабної війни. Понад половина опитаних (55%) переїхали до свого нинішнього місця проживання у Київській області у 2022 році, 17% – у 2023 р., 20% – 2024 р. Найбільший досвід внутрішнього переміщення мають 8% респондентів, які приїхали в регіон до 2022 року.

Здебільшого опитані (93%) перебувають на обліку як ВПО. Не стали на облік 5%, більшість з них переїхали у 2024 р. У 2% респондентів довідка ВПО вже скасована.

² <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-naselennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-0>

2. Рівень задоволення базових потреб ВПО

Для аналізу ситуації із задоволенням основних потреб респонденти мали оцінити міру задоволеності 16 видів своїх потреб за шкалою «повністю задоволені», «радіше задоволені», «радіше незадоволені», «повністю незадоволені». Також анкетною була передбачена можливість не оцінювати окремі потреби, якщо вони не актуальні, на думку опитаних. Розподіл отриманих відповідей представлений у табл. 2.

Табл. 2. Наскільки у Вас та вашої сім'ї задоволені наступні потреби?, %

<i>Види потреб</i>	<i>Повністю задоволені</i>	<i>Радше задоволені</i>	<i>Радше незадоволені</i>	<i>Взагалі незадоволені</i>	<i>Не маю такої потреби</i>
Житло	14	34	26	18	8
Харчування	17	50	20	5	8
Одяг, взуття	11	39	30	11	9
Засоби санітарної та особистої гігієни	16	51	20	5	8
Предмети побуту (техніка, постільна білизна тощо)	9	37	33	11	10
Ліки	10	36	28	14	12
Медична допомога	15	33	26	7	17
Соціальна допомога (соціальні послуги, виплати)	16	30	22	12	20
Психологічна допомога	13	22	17	8	40
Правова допомога	11	22	17	7	43
Влаштування дитини у дитячий садок	9	8	4	2	77
Влаштування дитини у школу	16	10	5	1	68
Інклюзивне навчання для дитини	5	2	3	1	89
Отримання адміністративних послуг (видача паспорту, довідок...)	31	27	10	2	30
Отримання пенсії	20	17	6	1	56
Працевлаштування, зайнятість	12	16	12	4	56

Аналіз отриманих відповідей дозволяє констатувати про таке.

- Для оцінки кожної із потреб опитані використовували усі варіанти відповідей, що свідчить про дуже суттєві розбіжності у рівні задоволення потреб ВПО.
- Найбільш вживаною оцінкою базових потреб є «радше задоволені», що свідчить про досить стримані, проте позитивні настрої значної частини респондентів.
- Перевага позитивних відповідей «повністю або радше задоволені» над негативними має місце при оцінках усіх складових виживання, включаючи харчування, житло, одяг, взуття, засоби гігієни тощо.
- Значною є перевага позитивних оцінок за складовими, які передбачають отримання адміністративних, освітніх послуг, пенсії тощо. Більш критично оцінили респонденти доступність соціальної, правової, психологічної та медичної допомоги.
- Чималою є частка респондентів, які вважають, що не мають потреб, які оцінювались. Особливе здивування викликають опитані, які зазначили про відсутність потреб у харчуванні, житлі, одягу тощо. Їх частки становлять 8-10%. Серед таких респондентів є жінки і чоловіки усіх вікових груп, які мають різні види зайнятості. Це може свідчити про не досить уважне ставлення ВПО до заповнення анкет.
- Значною є частка ВПО, які не потребують (або не усвідомлюють таких потреб?) психологічної та правової допомоги, відповідно 40% і 43%.

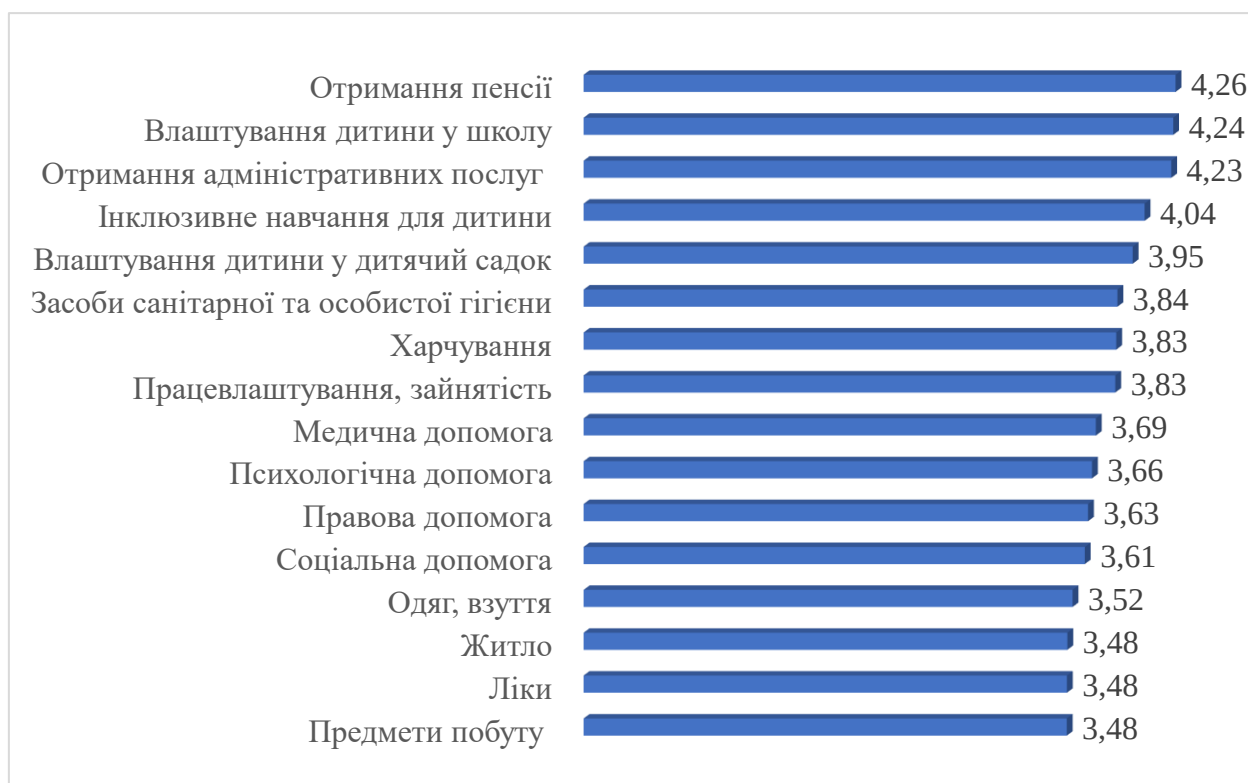

Рис. 1. Рівень задоволеності потреб респондентів, бал

На основі оцінок респондентів, які підтвердили, що мають ту чи іншу потребу, був розрахований рейтинг міри задоволення потреб ВПО за 5-бальною шкалою, де відповідь «повністю задоволені» дорівнювала 5 балам, «радше задоволені» - 4, «радше незадоволені» - 3, «повністю незадоволені» - 2. Тож максимальна оцінка могла становити 5 балів, мінімальна – 2 бали. Як переважно задоволені потреби можна розглядати ті, що

набрали понад 3,5 бали. Проведені розрахунки представлені на рис. 1. Вони свідчать про найнижчий рівень задоволення потреб ВПО у житлі, ліках, предметах побуту, а також одягу та взутті.

Проведений аналіз також свідчить про те, що жінки більш критично оцінюють рівень задоволення потреб, порівняно з чоловіками. Наприклад, рівень задоволеності харчуванням становить 3,8 бали, на думку жінок, і 3,9 бали – чоловіків, а задоволеності житлом відповідно 3,46 і 3,53 бали.

Спостерігаються певні розбіжності у задоволенні потреб ВПО залежно від періоду перебування в місцевій громаді. Скоріше за все, найскладнішою ситуація за багатьма складовими виявляється у осіб, які були вимушені приїхати у 2022 році. Так, зокрема, рівень задоволеності житлом у них є суттєво нижчим, а саме 3,4 бали, ніж у ВПО, які приїхали як до 2022 р. (3,9 бали), так і пізніше їх, зокрема у 2023 році (3,6 бали).

Респонденти під час опитування могли зазначити свої додаткові потреби. Таких відповідей отримано відносно небагато. Передусім вони стосуються заготівлі дров (3 особи), допомоги в вирішенні житлового питання, адже бракує грошей на оренду (2 особи), забезпечення дитячим харчуванням та підгузками для дитини (1 особа).

3. Оцінка матеріального становища

Однією із ключових інтегральних характеристик задоволення потреб громадян є оцінка ними матеріального становища свого домогосподарства. У даному дослідженні використовувалась шкала, що характеризує фактичний рівень витрат сім'ї.

Табл. 3. Як ви оцінюєте матеріальне становище вашої сім'ї?, за віком, %

<i>Оцінки матеріального становища</i>	<i>18-35 років</i>	<i>36-55 років</i>	<i>56 років і старше</i>	<i>Всього</i>
Ледь вистачає на їжу	11	9	17	13
Вистачає на харчування, але купувати одяг та взуття вже складно	41	49	59	52
Нам вистачає грошей на їжу, одяг, та ми можемо щось відкладати, але цього недостатньо для покупки таких речей, як, наприклад, холодильник чи телевізор	29	21	8	17
Ми можемо купувати деякі дорогі речі (як, наприклад, телевізор чи холодильник), але ми не можемо дозволити собі все, чого бажаємо. На квартиру, машину треба відкладати	7	4	0	3
Ми можемо дозволити собі все, чого бажаємо	1	0	1	1
Важко відповісти	6	12	12	10
Відмова відповідати	5	5	3	4

За отриманими відповідями, переважна більшість ВПО відчувають суттєві матеріальні труднощі та живуть у бідності або на її межі. У половини респондентів (52%) доходів

вистачає лише на харчування, задоволення решти нагальних матеріальних потреб, включаючи одяг, взуття тощо, становить для них проблему. Ще гіршою є ситуація у 13% ВПО, які мають економити на всьому, у т.ч. їжі. Базові матеріальні потреби, скоріше за все, задоволені не більше, ніж у п'ятій частині опитаних. Незначною є частка переселенців (3%), які почувають себе більш вільно та можуть придбати товари довгострокового використання, зокрема побутову техніку, або навіть більше (1%) (табл. 3).

Рівень зубожіння вищий у літніх переселенців. Із осіб віком старше 55 років 76% опитаних зазначили, що майже усе витрачають на харчування або економлять й на ньому. Пенсіонери знаходяться у більш скрутному становищі, ніж працюючі. Зокрема, серед осіб, які отримують пенсію, 17% обрали відповідь «Ледь вистачає на їжу», 58% - «Вистачає лише на харчування» (табл. 3). Проте працевлаштування та отримання заробітної плати також не є гарантією фінансового благополуччя для ВПО. Понад половині працюючих доходів вистачає здебільшого лише на їжу (7%+48%).

Більш критично оцінюють своє матеріальне становище жінки. Серед них 68% зазначили, що коштів бракує на все або вистачає лише на їжу. Серед чоловіків таких 60%.

Табл. 4. Як ви оцінюєте матеріальне становище вашої сім'ї?, за статтю, %

<i>Оцінки матеріального становища</i>	<i>Чоловіки</i>	<i>Жінки</i>
Ледь вистачає на їжу	10	15
Вистачає на харчування, але купувати одяг та взуття вже складно	50	53
Нам вистачає грошей на їжу, одяг, та ми можемо щось відкласти, але цього недостатньо для покупки таких речей, як, наприклад, холодильник чи телевізор	18	16
Ми можемо купувати деякі дорогі речі (як, наприклад, телевізор чи холодильник), але ми не можемо дозволити собі все, чого бажаємо. На квартиру, машину треба відкласти	3	3
Ми можемо дозволити собі все, чого бажаємо	1	1
Важко відповісти	7	3
Відмова відповідати	5	5

Аналіз відповідей респондентів щодо джерел існування свідчить про їх досить обмежене коло. ВПО працездатного віку здебільшого живуть за рахунок заробітної плати, допомоги на проживання, інших соціальних виплат і допомоги від родичів, близьких. Основні доходи у осіб віком старше 55 років складаються із пенсії, допомоги на проживання, заробітної плати. Серед ВПО віком 65 років і старше пенсію отримують майже усі, а працюють лише 6%. Соціологічні дані свідчать, що отримання допомоги від неурядових організацій є, скоріше, виключенням для опитаних ВПО. Вкрай мало ВПО живуть за рахунок підприємницької діяльності (табл. 5). Серед інших джерел існування лише кілька респондентів згадали про продукцію, яку вони вирощують на своїх городах і подвір'ях.

Табл. 5. Основні джерела доходів, за віком, %

<i>Джерела</i>	<i>18-35 років</i>	<i>36-55 років</i>	<i>56 років і старіше</i>	<i>Всього</i>
Заробітна плата	53	57	15	37
Пенсія за віком/за вислугу років	2	6	74	36
Пенсія по інвалідності	4	3	8	6
Пенсія у зв'язку з втратою годувальника	1	3	0	1
Соціальна пенсія за віком без трудового стажу	0	0	1	1
Стипендія	2	0	0	1
Аліменти	2	1	0	1
Допомога на проживання ВПО	41	40	34	37
Державні соціальні виплати (систематичні), крім допомоги на проживання ВПО	16	5	0	5
Допомога від близьких	13	13	5	9
Попередні заощадження, проценти від вкладів	0	1	1	1
Дохід від підприємницької діяльності	0	1	0	1
Благодійна та недержавна допомога	0	2	1	1
Відмова відповідати	6	4	1	3

4. Інтеграція до місцевої громади: проблеми і подальші плани

4.1. Плани щодо переїзду

Більшість опитаних переселенців (82%) впродовж наступних 6 місяців планують залишитися у приймаючих громадах. У цей період налаштовані повернутися у залишені через війну місця проживання 4% респондентів. Мають наміри переїхати до іншого населеного пункту (НП) Київської області 1,5% опитаних. Стільки ж (1,5%) замислюються стосовно переїзду до іншого регіону України.

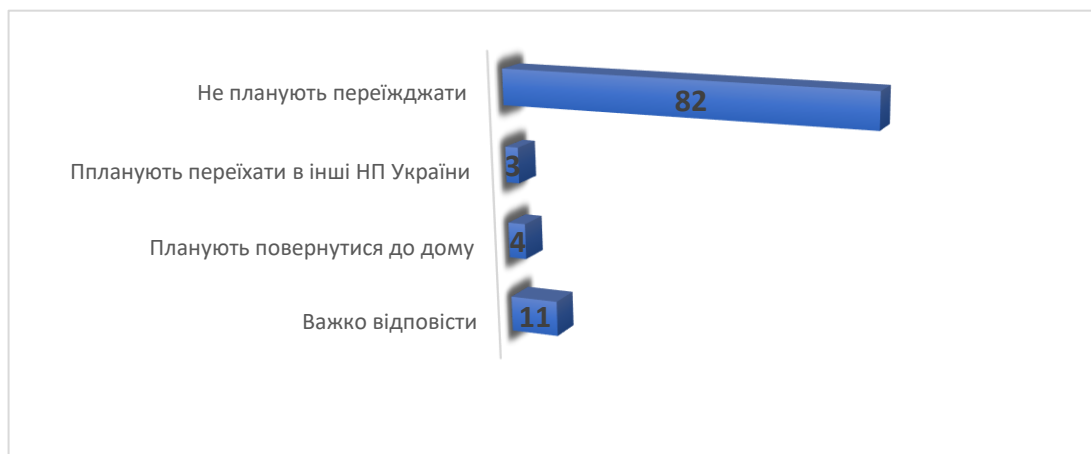

Рис. 4.1. Плани респондентів щодо переїзду протягом найближчих 6 місяців?», %

Серед широкого переліку причин запланованого переїзду, які містила анкета, респонденти обрали лише кілька. Найчастіше ВПО зазначали варіант відповіді «Просто хочу додому». Її обрали 9 із 14 респондентів, які планують найближчим часом повернутися до довоєнного місця проживання. Тут варто додати, що ці люди, скоріше за все, мають можливість повернутися додому. Адже їх населенні пункти не окуповані, а домівки вціліли.

Через невирішеність житлового питання планують переїзд із приймаючих громад ще 4 особи. По дві особи зазначили що «не змогли знайти гідний заробіток» і що вони «переїжджають до друзів». По одному респонденту поскаржились на те, що у приймаючих громадах вони не можуть отримати необхідні медичні та освітні послуги.

Жодний респондент не розглядає переїзд як вимушений крок через стигму (упереджене ставлення) та дискримінацію (порушення прав) з боку місцевої громади та/або місцевої влади. Також ніхто не поскаржився на перешкоди у доступі до психологічних або інших соціальних послуг.

4.2. Ставлення місцевої громади до ВПО

Більшість респондентів (84%) НЕ стикались із упередженим ставленням з боку представників громад, в яких вони зараз проживають. Відчували стигматизацію з боку місцевих мешканців – 7,5%, або 24 опитаних переселенця. Решта – 8,5% - утруднилась оцінити ставлення до них представників місцевої громади.

Із стигмою через статус переселенця опитані стикались у таких сферах³:

³ Респонденти мали зазначити усі сфери, у яких вони стикались із упередженим ставленням

- Оренда / купівля житла – 9 респондентів
- Побутові відносини з родичами, сусідами тощо – 4 респонденти
- Громадське, політичне життя – 3 респонденти
- Соціальний захист – 3 респонденти
- Працевлаштування – 3 респонденти
- Отримання послуг від місцевих організацій/бізнесів – 2 респонденти
- Отримання освіти вами / вашими дітьми – 2 респонденти
- Правова допомога – 1 респондент
- Медичне обслуговування – 0

4.3. Участь у житті громади

Оскільки переважна більшість внутрішньо переміщених осіб, які зараз мешкають у Київській області, (понад 80%) не мають міграційних намірів, важливим завданням є їх інтеграція до приймаючих громад. Цей процес включає чимало складових. Зокрема ідеться про участь у прийнятті рішень щодо життєдіяльності та розвитку громади. На жаль, за отриманими даними, незначна частка ВПО регіону (17%) на момент опитування брала участь у житті ТГ і прийнятті рішень на місцевому рівні. Існує чималий потенціал для розширення громадянської активності ВПО: 19% респондентів донині не брали участь у життєдіяльності громади, проте зацікавлені в цьому. Проте більшість займають пасивну позицію: майже дві третини опитаних або не хочуть впливати на рішення щодо життя та розвитку громади (31%), або утруднились з відповіддю на це запитання (33%).

Рис. 4.2. Розподіл відповідей на запитання «Хотіли би ви брати участь у життєдіяльності громади, де зараз проживаєте, та прийнятті рішень щодо її розвитку?»

«Чим саме можна було б зацікавити ВПО до більш активного життя у громаді?» є непростим питанням, яке потребує додаткового вивчення, наприклад, у форматі фокус-групових дискусій з окремими цільовими групами, наприклад, батьками дітей, які відвідують навчальні заклади громади, або людьми пенсійного віку тощо. При цьому не

варто розраховувати на суттєве швидке збільшення громадської участі з боку ВПО через поширені в українському суспільстві інертні та патерналістські настрої, погіршення психоемоційного стану тощо.

4.4. Оцінка діяльності місцевої влади

Згідно результатів опитування, більшість ВПО (майже 80%) позитивно оцінює діяльність місцевої влади щодо вирішення їх проблем, у т.ч. кожен третій респондент обрав максимальну оцінку «дуже добре». Менше 10% оцінок становлять негативні відповіді, у т.ч. 4% респондентів обрали відповідь «дуже погано».

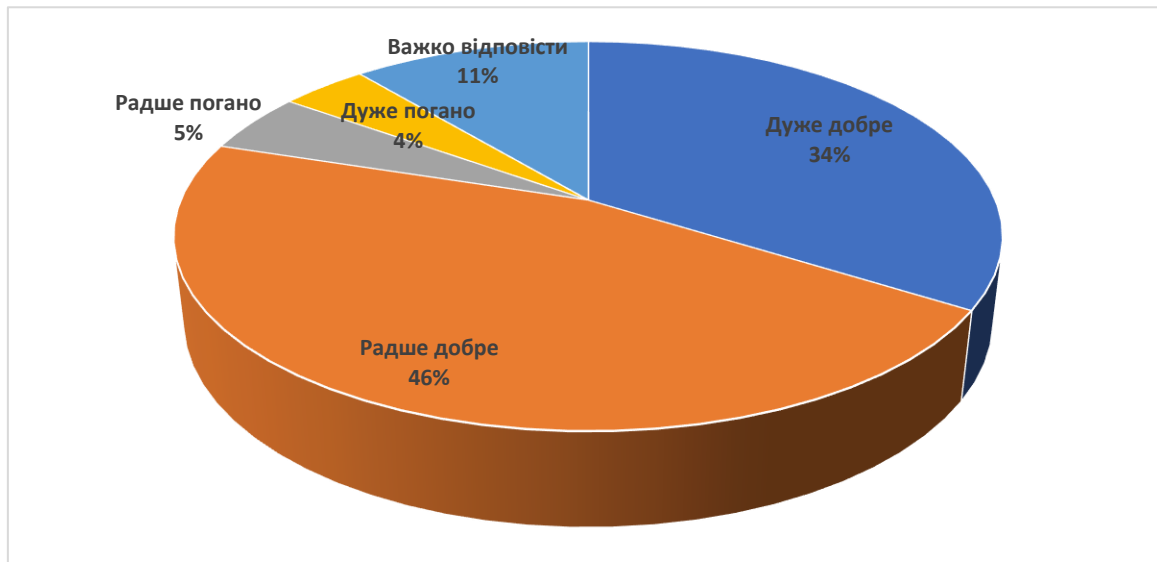

Рис. 4.3. Розподіл відповідей на запитання «Як би Ви оцінили діяльність місцевої влади щодо вирішення проблем ВПО?»

4.5. Джерела інформації

Важливою передумовою для задоволення базових потреб переселенців, їх облаштування на новому місці, особливо у перші дні після переїзду, та подальшої інтеграції у місцеві громади є доступ до надійних джерел різноманітної інформації. Під час опитування респонденти могли зазначити до п'яти джерел, звідки вони отримують інформацію щодо можливостей для переселенців.

За отриманими даними, більшість ВПО у Київській області використовує насичене інформаційне поле, має можливість порівнювати та перевіряти актуальні дані з різних питань. Провідне місце серед інформаційних джерел посідають соціальні мережі та найближче оточення (родичі, друзі, сусіди). Найменшу увагу респонденти приділяють інформації, яку можна отримати із офіційних традиційних ЗМІ (ТБ, радіо, преса) а також інформаційним стендам тощо. До зазначених джерел звертаються не більше 15% респондентів для отримання інформації щодо їх можливостей як переселенців.

Рис. 4.4. Розподіл відповідей на запитання «Звідки Ви отримувате інформацію щодо можливостей для переселенців?», %

4.6. Зайнятість і пошуки роботи

Наявність оплачуваної роботи або ведення підприємницької діяльності є однією із ключових передумов для забезпечення базових потреб переселенців працездатного віку та важливою фінансовою підтримкою для пенсіонерів. Трудова зайнятість сприяє також налагодженню соціальних зв'язків, покращенню психоемоційного стану. За результатами опитування, рівень економічної активності ВПО регіону є низьким. Лише 40% респондентів працюють, у т.ч. 26% - мають офіційну повну зайнятість, 4 – часткову, решта (10%) – працюють без укладання трудових угод або реєстрації підприємницької діяльності. Тобто значна частина працюючих є вкрай вразливою через несплату податків, передусім ЄСВ; мають чималий ризик недотримання умов «усних» домовленостей з боку роботодавця, зокрема залишитися без оплати праці (частково або повністю) та/або компенсації за втрачене здоров'я. Ці громадяни також не можуть претендувати на низку соціальних допомог тощо.

Навіть у найбільш економічно активній групі – особи віком 36-55 років – рівень зайнятості становить 66%, у т.ч. офіційно працюють і мають повну зайнятість лише 42%. Серед молоді та осіб передпенсійного та пенсійного віку (56 років і старші) працюють ще менше (Табл. 6).

Високим серед ВПО є рівень вимушеної незайнятості. Серед усіх опитаних 10% хотіли б працювати, проте не мають оплачуваної роботи. Незначна частка безробітних офіційно зареєстровані в центрах зайнятості (2% із 10%). Решта або де-юре працевлаштовані, проте знаходяться в простой (неоплачуваній відпустці) – 2%, або активно шукають роботу без обліку в ДСЗ – 4%, або є зневіреними, тобто вже припинили пошуки роботи (2%). Найбільш високим рівень вимушеної незайнятості виявився серед молоді. Серед 18-35-річних опитаних щонайменше 18% хотіли б працювати, проте не мали на момент

опитування роботи. Цей показник для осіб середнього віку становить 11%, для старшого покоління – 3%.

Табл.6 . Розподіл ВПО за видами зайнятості та віком, %

<i>Види зайнятості</i>	<i>18 – 35 років, N= 70</i>	<i>36 – 55 років, N= 105</i>	<i>56 років і старше, N= 147</i>
Офіційно працюю, повна зайнятість	37	42	8
Офіційно працюю, неповна зайнятість	3	4	4
Неофіційно працюю, повна зайнятість	7	7	1
Неофіційно працюю, неповна зайнятість	6	13	0
Навчаюся і працюю	1	0	0
Знаходжуся у вимушеній неоплачуваній відпустці або простої	4	2	1
Безробітна/ний, стою на обліку в Центрі зайнятості та шукаю роботу	4	2	0
Безробітна/ний, НЕ стою на обліку в Центрі зайнятості, але шукаю роботу	6	6	1
Безробітна/ний, не шукаю роботу	4	1	1
Веду домашнє господарство	3	4	1
Знаходжуся на пенсії і не працюю	1	5	62
Знаходжуся на пенсії і працюю	0	1	8
Знаходжуся у відпустці по догляду за дитиною до досягнення 3-х (або 6-ти) років	13	4	0
Навчаюся	9	0	0
Відмова відповідати	2	9	13

Найбільш поширеними перешкодами, з якими стикались респонденти при пошуках роботи, є низька оплата праці на наявних вакансіях (15%) та велика відстань від місця проживання (7%). Досить часто (15%) респонденти зазначали про ейджизм – відмови роботодавців через вік шукачів роботи. Найбільше потерпають через це особи віком 65 років і старше. Серед усіх опитаних представників даної вікової групи 36% вказали про цю перешкоду. Також часто з нею стикалися впродовж останніх двох років і особи віком 55-64 роки – 22% респондентів, а також деякі молоді люди до 35 років та ВПО старші 45 років.

Серед інших труднощів при пошуках роботи респонденти згадували непривабливі умови праці – здебільшого некваліфікована робота (4%), неофіційне працевлаштування (3%), брак вакансій, які відповідали б спеціальності шукачів (3%).

Поширеною для молодих мам проблемою є «немає з ким залишити дитину» (5% усіх відповідей). Попри те, що ВПО мають певні переваги при влаштуванні дітей до дитячих дошкільних закладів, у молодих мам виникає чимало ситуацій, коли їм потрібна додаткова допомога з догляду за дитиною. Традиційно цю допомогу надають старші родичі пенсійного віку. Проте чимало жінок-ВПО переїхали самі, їх батьки залишились за місцем попереднього проживання, а послуги няні безробітній жінці мало доступні. Отож, кожна шоста жінка-ВПО (18%) віком 18-35 років і 10% - віком 36-55 років зазначили про цю перешкоду при пошуках роботи.

Кожен третій респондент (33%) є пенсіонером. Незначна частина з них (4% із усіх опитаних ВПО у цій категорії) продовжує трудову діяльність.

Поза межами робочої сили перебувають також особи, які нещодавно стали мамами або знаходяться у відпустці по догляду за дитиною дошкільного віку. Їх частка серед опитаних становить 5%. Ще 3% своїм основним заняттям вважають ведення домашнього господарства, 2% - навчання.

Чимало респондентів (8%) відмовились відповідати щодо статусу зайнятості. Понад половини цих респондентів – це жінки. Можна припустити, що частина з них має неофіційну зайнятість, проте не хочуть про казати, аби не втратити певні соціальні допомоги. Проте це припущення потребує додаткового дослідження.

Отримані дані свідчать про низький рівень офіційного працевлаштування та зайнятості в цілому, високий рівень вимушеної незайнятості ВПО. Особливо варто звернути увагу на переселенців із числа молоді та людей середнього віку, реалізація трудового потенціалу яких є, за отриманими даними, нагальною проблемою.

4.7. Потреби у допомозі з житлом

Оцінка задоволеності потреби ВПО у житлі потребує окремого цілеспрямованого дослідження. Адже від нього значною мірою залежить багато інших складових життя родин ВПО. Зрозуміло, що для більшості ВПО житлове питання є тимчасово вирішеним.

У даному опитуванні респондентам було запропоновано висловити думку щодо бажаного типу допомоги у вирішенні житлового питання. Лише 2,5% респондентів зазначили про відсутність потреби у такій допомозі. Решта опитаних обрали одну або кілька відповідей. Це свідчить про значну потребу ВПО у вирішенні житлового питання та їх надію на допомогу з боку держави і приймаючої громади.

Виходячи із отриманих відповідей, переважна більшість ВПО віддають перевагу грошовим видам допомоги або компенсації на купівлю житла (45%) та/або його оренду (28%).

Чималою є частка опитаних, які хотіли б отримати у використання тимчасове соціальне житло (26%).

Значно менше респондентів готові інвестувати у своє майбутнє житло, проте такі люди є. Зокрема, 11% опитаних зацікавлені в оренді житла з правом викупу, 7% готові розглянути субсидоване придбання житла у власність, 5% - пільговий кредит, 3% - отримати землю під забудову.

Серед «іншого» найчастіше респонденти зазначали про обов'язок держави компенсувати зруйноване житло за його ринковою вартістю або забезпечити його повну відбудову.

Табл. 7. Який тип допомоги щодо вирішення житлового питання може бути підходящим для вас?*

<i>Види прийнятної допомоги</i>	<i>%</i>
Грошова допомога / компенсація на <i>купівлю</i> житла	45
Грошова допомога / компенсація за <i>оренду</i> житла	28
Надання соціального житла на певний період часу	19
Оренда житла з правом викупу	11
Надання житла для тимчасового користування з фонду тимчасового житла	9
Субсидоване придбання у власність (частину платите ви, частину – держава)	7
Кредит з низькою відсотковою ставкою та першим внеском	5
Надання землі під забудову	3
Інше	5
Важко відповісти	13
Не потребуую жодного типу допомоги	2,5

** Респонденти могли зазначити усі прийнятні для них відповіді*

Висновки

- Оцінки задоволення потреб ВПО, які проживали у Київській області в 2024 році, суттєво варіюються: від «повністю задоволені» до «взагалі не задоволені». Найбільш вживаною оцінкою базових потреб є «радше задоволені». Перевага позитивних відповідей «повністю або радше задоволені» над негативними має місце при оцінках усіх складових виживання, включаючи харчування (67% vs 25%), житло (48% vs 44%), одяг, взуття (50% vs 41%), засоби гігієни (67% vs 25%) тощо. Значною є перевага позитивних оцінок за складовими, які передбачають отримання адміністративних (58% vs 12%), освітніх послуг, пенсії тощо. Більш критично оцінили респонденти доступність соціальної, правової, психологічної та медичної допомоги. Порівняльний аналіз відповідей свідчить про найнижчий рівень задоволення потреб ВПО у житлі, ліках, предметах побуту, а також одягу та взутті.
- Переважна більшість ВПО відчувають суттєві матеріальні труднощі, живуть у бідності або на її межі. У половини респондентів (52%) доходів вистачає лише на харчування, задоволення решти нагальних матеріальних потреб, включаючи одяг, взуття тощо, становить для них проблему. Ще гіршою є ситуація у 13% ВПО, які мають економити на всьому, у т.ч. їжі. Базові матеріальні потреби, скоріше за все, задоволені не більше, ніж у п'ятій частини опитаних. Незначною є частка переселенців (3%), які почувають себе більш вільно та можуть придбати товари довгострокового використання, зокрема побутову техніку, або навіть більше (1%)
- Жінки більш критично оцінюють рівень добробуту родин й відповідно задоволення потреб, порівняно з чоловіками. Суттєво гірше оцінюють рівень життя літні люди. Трудова зайнятість або отримання пенсійних і соціальних виплат не дозволяють більшості ВПО подолати скрутне матеріальне становище.
- Задача прискорення соціальної інтеграції ВПО у місцеві громади є актуальною. Адже 82% переселенців регіону впродовж наступних 6 місяців не планують переїжджати. Стигматизація ВПО з боку місцевих мешканців не є поширеною, але має місце: її зазнавали 7,5% респондентів здебільшого під час оренди / купівлі житла, побутових відносинах із сусідами.
- Участь ВПО регіону в житті місцевих громад і прийнятті рішень на місцевому рівні є обмеженою (17%). Лише 19% респондентів донині не брали участь у життєдіяльності громади, проте зацікавлені в цьому. Решта (понад 60%) займають пасивну позицію.
- Рівень економічної активності серед ВПО є низьким, а рівень вимушеної незайнятості - високим. Серед усіх опитаних 10% хотіли б працювати, проте не мають оплачуваної роботи через низьку оплату праці на наявних вакансіях, ейджизм та велику відстань від місця проживання тощо.
- Існує значна потреба ВПО у вирішенні житлового питання та чимала надія на допомогу з боку держави і приймаючої громади. Більшість ВПО віддають перевагу грошовим видам допомоги або компенсації на купівлю житла (45%) та/або його оренду (28%). Хотіли б отримати у використання тимчасове соціальне житло 26% опитаних, інвестувати у своє житло на різних пільгових умовах до 20%.

- При подальшій роботі із ВПО важливо враховувати особливості їх інформаційного простору. Провідне місце серед інфоджерел посідають соціальні мережі (61%) і найближче оточення (родичі, друзі, сусіди) – 46%. Значно меншу увагу респонденти приділяють інформації, яку можна отримати із офіційних традиційних ЗМІ (ТБ, радіо, преса) а також інформаційних стендів тощо. Існуючий рейтинг інфоджерел обумовлює певні ризики оперативного поширення неповної або викривленої інформації.
- Більшість ВПО (майже 80%) позитивно оцінює діяльність місцевої влади щодо вирішення їх проблем, у т.ч. кожен третій респондент обрав максимальну оцінку «дуже добре».